

ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา*

โสมฉาย บุญญานันต์¹

จิระศักดิ์ จิตรโรจนรักษ์² สุชาติ อิมสำราญ³ ณัฏชา เจริญชนะกิจ⁴

(วันที่รับบทความ: 24 มกราคม 2566; วันแก้ไขบทความ: 23 กุมภาพันธ์ 2566; วันตอบรับบทความ: 14 มีนาคม 2566)

บทคัดย่อ

การสานเป็นงานหัตถกรรมไทยอย่างหนึ่งที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันได้ทั่วทุกพื้นที่ มีผู้ต้องการเรียนรู้และสามารถนำทักษะการสานไปสร้างสรรค์งานที่มีคุณประโยชน์ได้หลากหลาย การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเองสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา 2) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ต้นแบบชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินตนเองและแบบประเมินกิจกรรม การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะศึกษาค้นคว้าข้อมูล ระยะพัฒนาชุดกิจกรรม และระยะศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรม ผลการศึกษาได้พัฒนาต้นแบบชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเองสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา จำนวน 2 ครั้ง มีรายละเอียดดังนี้ 1) ต้นแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ครั้งที่ 1 ซึ่งใช้อุปกรณ์สานกระดาษแบบปมกด เป็นสื่อหลักในการจัดกิจกรรม 2) ต้นแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ครั้งที่ 2 ซึ่ง ปรับปรุงหลังจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ประกอบด้วยชุดกิจกรรมสานและชุดสร้างผลงานจากงานสาน ใช้กระดาษเส้นยืนที่ปลายมีตัวเลข 1-9 กำกับเป็นสื่อหลักในการจัดกิจกรรม จากการทดลองใช้ชุดกิจกรรมฯ พบว่า นิสิตมีความมั่นใจในการสานหลังทำกิจกรรมมากกว่าก่อนทำกิจกรรมและมีทักษะการสานหลังทำกิจกรรมมากกว่าก่อนทำกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กิจกรรมมีความน่าสนใจ สามารถเรียนด้วยตนเองได้ สื่อในชุดกิจกรรมมีความชัดเจน เข้าใจง่าย สวยงาม เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้วเกิดความภาคภูมิใจ สามารถเรียนรู้ วิธีการสานลายต่าง ๆ ที่ยาก อย่างเข้าใจและรวดเร็ว จนเกิดแรงบันดาลใจและกำลังใจในการเรียนรู้ การสานต่อไป และสร้างความเพลิดเพลิน ลดความเครียด

คำสำคัญ: ทักษะการสาน, ระดับอุดมศึกษา, ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การพัฒนาชุดกิจกรรม “สานสร้างสรรค์” เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับคนทั้งมวล” ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม ภายใต้โครงการ Invention to Business (I-2B) จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2565

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, E-mail: Soamshine.b@chula.ac.th

² โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม, E-mail: j_jerasak@hotmail.com

³ นิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, E-mail: suchart_imsamraan@hotmail.com

⁴ นิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, E-mail: nutchta-7410@hotmail.com

---

Activity Kits for College Students to Improve Their Weaving Skills**Soamshine Boonyananta¹**Jeerasak Jitrojanarak² Suchart Imsamraan³ Nutch Charoenchanakit⁴**(Received: January 24, 2023; Revised: February 23, 2023; Accepted: March 14, 2023)*

Abstract

Weaving is traditional Thai handicraft seen in daily life in all regions. There is a demand for learning weaving and the principle gained could be applied to creatively produce many useful items. This research aimed to 1) develop self-learning activity kits to improve college students' basic weaving skills and 2) study the effects of self-learning activity kits to improve basic weaving skills. The sample group was undergraduate students from division of Art Education, Chulalongkorn University. The instruments used in this research were the self-assessment form and activity satisfaction questionnaire. The research was divided into 3 phases, the first phase: was the research through literature reviews, the second phase: was activity kits development, and the third phase: was the studies of activity kits' effect. the results are 2 developed prototype of self-learning activity kits to improve college students' basic weaving skills consisted of 1) the first developed prototype use paper weaving tool as main media for the activities and 2) the second developed prototype revised following the SWOT analysis that use paper with column numbered 1-9 on each end as main media for the activities. The effects of using the activity kit on college students show that students were statistical significantly ($\alpha = .05$) more confident in weaving after the activities compared to before the activities and have better skills in weaving after activities compared to before the activities. The activities developed are engaging and able to use as a self-learning tool. the media included gave clear, easy-to-understand, and beautiful instruction. the activities can be used to comprehend difficult weaving patterns quickly inspiring and encouraging students to further learn to weave, additionally, they are enjoyable and could relieve stress.

Keywords: Weaving Skills, College Students, Activity Kits for Improve Skills

---

* This research article is part of a research paper: "Development of Activity Kit "Creative Weaving" to Enhance Learning and Innovation Skills for all Generation." And this research and innovation activity is funded by National Research Council of Thailand (NRCT).

¹ Assistant Professor, Art Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: Soamshine.b@chula.ac.th

² Chulalongkorn University Demonstration Elementary School, E-mail: j_jerasak@hotmail.com

³ Master's Degree Student, Art Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: suchart_imsamraan@hotmail.com

⁴ Master's Degree Student, Art Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: nutch-7410@hotmail.com

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

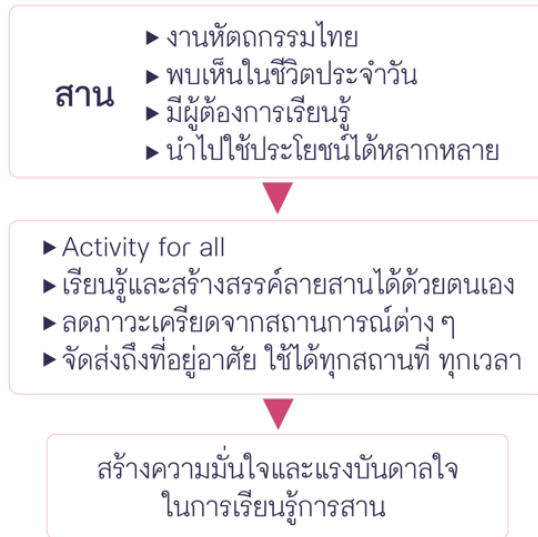
กระแสแนวโน้มใหญ่ (Megatrends) ส่งผลกระทบต่อทุกคนและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ทั้งด้านสังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง (คณะอนุกรรมการด้านนโยบายและยุทธศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม, 2560, 4) ผู้คนได้มีมาตรการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตจนเกิดการสร้างวิถีปกติใหม่ (New Normal) บางครั้งจึงส่งผลให้เกิดความเครียดสะสม จากการสัมผัสผู้ประกอบการด้านการจัดกิจกรรมสอนงานประดิษฐ์ พบว่า มีผู้ต้องการลดความเครียดด้วยการหันมาสนใจเรียนรู้งานประดิษฐ์มากขึ้นทั้งในรูปแบบออนไลน์และในห้องเรียนแบบวันระยะห่าง ซึ่งกิจกรรมสอนงานประดิษฐ์มีอยู่หลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นการปักผ้า งานทอผ้า การปั้น การวาดภาพ และการประดิษฐ์ของตกแต่ง โดยการสานเป็นงานหัตถกรรมไทยอย่างหนึ่งที่สามารถพบเห็นได้ทั่วทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทอ และภาคใต้ ในรูปแบบของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน มีผู้ต้องการเรียนรู้ และสามารถนำทักษะการสานไปสร้างสรรค์งานได้หลากหลาย และจากการได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการสอนสานกระดาษ ให้แก่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา นิติตระดับปริญญาตรี และบุคลากรของมหาวิทยาลัย ผู้เรียนส่วนใหญ่ชอบและอยากเรียนรู้การสานและงานประดิษฐ์ แต่ด้วยความหลากหลายของวัย พื้นฐานทักษะและความต้องการที่แตกต่างกัน อีกทั้งผู้เรียนหลายคนอยากสานลวดลายสวยงามที่เป็นลวดลายยากและซับซ้อน ซึ่งสำหรับผู้ทำกิจกรรมที่ยังไม่ชำนาญก็จะทำให้การสานลวดลายที่สวยงามเป็นไปได้ยาก เนื่องจากไม่เข้าใจว่าแต่ละแถวนั้นต้องยกเส้นยืนเส้นไหนบ้างเพื่อสอดเส้นนอนเข้าไปให้ได้ลวดลายที่ต้องการ จากปัญหาดังกล่าวจึงได้พัฒนาและคิดค้นชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานขึ้น ด้วยการบูรณาการเอาระบบตัวเลขมาช่วยให้การสานกระดาษลวดลายที่ซับซ้อนสามารถทำได้ง่ายขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความหลากหลายสามารถเรียนรู้ทักษะการสานได้ด้วยตนเอง

ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสาน ไม่เพียงจะใช้เป็นกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเพลิดเพลินเมื่อเกิดภาวะเครียดจากสถานการณ์ต่าง ๆ ชุดกิจกรรมนี้ยังสามารถใช้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา สามารถเรียนรู้และสร้างสรรค์งานสานด้วยตนเองจากสื่อการสอน และสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนจากทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเภทงานหัตถกรรม ที่เหมาะกับทุกเพศ ทุกวัย เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้การสาน กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่การสร้างงานสานที่สวยงาม และสามารถใช้งานได้ตามความคิดของตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเองสำหรับนิติตระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ต้นแบบชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเอง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การสานเป็นงานหัตถกรรมไทยอย่างหนึ่งที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันได้ทั่วทุกพื้นที่ มีผู้ต้องการเรียนรู้ และสามารถนำหลักการสาน ไปสร้างสรรค์งานที่มีคุณประโยชน์ได้หลากหลาย ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษาเป็น Activity for all เหมาะกับทุกวัยและทุกคน ไม่เพียงจะใช้เป็นกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเพลิดเพลินเมื่อเกิดภาวะเครียดจากสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน ชุดกิจกรรมนี้ยังสามารถใช้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา เนื่องจากสามารถจัดส่งถึงที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดการเรียนรู้และสร้างสรรค์งานสานได้ด้วยตนเอง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้การสาน กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นใจและกำลังใจในการเรียนรู้ นำไปสู่การสร้างงานสานที่สวยงามและสามารถใช้งานได้ตามความคิดของตนเองได้ มีรายละเอียดแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้

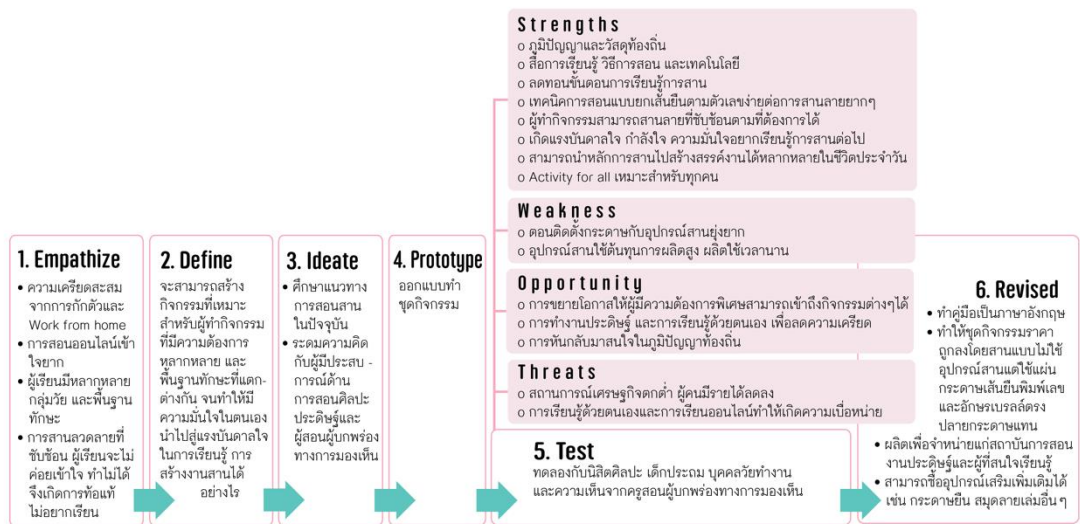
1. การสาน เป็นขั้นตอนสำคัญในการทำเครื่องจักสาน โดยนำวัตถุดิบที่แปรรูปแล้วมาสานเป็นรูปทรง โดยวิธีการสานเบื้องต้นนั่นก็คือ “ลายขัด” เป็นวิธีการสานแบบพื้นฐานที่เก่าแก่ที่สุด ลักษณะของลายขัดเป็นการสร้างแรงยึดด้วยการขัดกันเป็นรูปมุมฉากระหว่างแนวตั้งกับแนวนอน ใช้เส้นยืนหรือเส้นแนวตั้ง สอดขัดกับเส้นแนวนอน โดยยกขึ้นเส้นหนึ่งข่มหรือขัดลงเส้นหนึ่งสลับกันไปอย่างที่เราเรียกว่า ลายหนึ่งจากลายหนึ่งได้พัฒนามาเป็นลายสอง ลายสาม และลายอื่น ๆ ที่ยังคงรักษาลักษณะการสอดและการขัดกันเช่นเดิม แต่ใช้เส้นแนวตั้งและแนวนอนมากกว่าหนึ่งเส้น และสอดขัดกันให้สลับไปสลับมาเกิดเป็น ลายสอง ลายสาม และลายอื่น ๆ อีกมาก ลายขัดนี้ใช้สานเครื่องจักสานได้หลายชนิดและมักจะใช้ร่วมกับลายชนิดอื่นเพื่อให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการ (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2540)

2. เครื่องจักรงาน วัฒนธรรม จุฑะวิภาต (2552) กล่าวว่า การจักสาน หมายถึง การนำวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ฟาง ใบไม้ เชือก ป่าน ปอ เถาวัลย์ ใบลาน ใบมะพร้าว กก คล้า กระจูด แห้ง เตย ลำเจียก ย่านลิเภา มาประดิษฐ์เครื่องมือภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยวิธีการสอดขัดและสานกันของ วัสดุธรรมชาติ จนกลายเป็นรูปทรงของสิ่งของตามความต้องการ เพื่อประโยชน์ในการใช้สอย ซึ่งสามารถแบ่งตามประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ เป็นแผ่นผืนเพื่อปูลาดและเป็นส่วนประกอบอาคาร เป็นเครื่องดักจับสัตว์ ขังสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ เป็นภาชนะที่ใช้เกี่ยวกับการบริโภคน้ำ เป็นภาชนะใส่พืชผักผลไม้ และของใช้เกี่ยวกับการเกษตร เป็นที่สวมศีรษะ กันแดด ฟน เป็นเครื่องใช้เกี่ยวกับความเชื่อ (สมปอง เฟิงจันทร์, 2546) และสิ่งของ เบ็ดเตล็ด ได้แก่ เครื่องเล่น เครื่องกีฬา

3. คุณค่าของการจักสาน เครื่องจักสานสะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น สภาพ การดำรงชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนถึงการนับถือศาสนาของกลุ่มชนที่ผลิตเครื่องจักสาน เครื่องจักสานจึงเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่า 3 ประการ คือ คุณค่าในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ดีอย่างหนึ่ง คุณค่าทางศิลปะและความงาม เครื่องจักสานหลายชนิดมีรูปทรง โครงสร้าง และลวดลายที่ลงตัว และคุณค่าในการแสดงออกทางอารมณ์และจิตใจของช่างพื้นบ้าน แสดงให้เห็นถึงความละเอียดประณีต การเปลี่ยนวัสดุท้องถิ่นให้เพิ่มมูลค่า

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทของงานวิจัย

ภาพที่ 2 วิธีการดำเนินการศึกษา

ระยะที่ 1 ระยะศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัย และผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1.1 เข้าใจปัญหา (Empathize) พบว่า ภาวะปกติใหม่ การกักตัวเนื่องจากโรคติดต่อ และการ Work from home ส่งผลให้เกิดความเครียดสะสม การสอนออนไลน์เข้าใจยาก ผู้เรียนมีหลากหลายกลุ่มวัยและพื้นฐานทักษะที่แตกต่างกัน การสานลวดลายที่ซับซ้อนผู้เรียนจะไม่ค่อยเข้าใจ ทำไม่ได้ จึงเกิดการท้อแท้ ไม่อยากเรียน รวมไปถึงการศึกษาวีธีการสอน การค้นคว้าลวดลายดั้งเดิม อັลลัษณ์ จุดเด่น และจุดแข็งเพื่อนำไปสู่การออกแบบชุดกิจกรรม

1.2 กำหนดปัญหา (Define) คือ จะสามารถสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ทำกิจกรรมที่มีความต้องการหลากหลาย และพื้นฐานทักษะที่แตกต่างกันจนทำให้มีความมั่นใจในตนเอง นำไปสู่แรงบันดาลใจในการเรียนรู้ การสร้างงานสานที่สวยงามได้อย่างไร

1.3 ระดมความคิด (Ideate) เริ่มจากการศึกษาปัญหาและแนวทางการสอนสานในปัจจุบัน ระดมความคิดกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการสอนกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสาน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบกิจกรรม สื่อที่ใช้ร่างแบบร่าง และสร้างต้นแบบ

2.1 สร้างต้นแบบ (Prototype) ชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นครั้งที่ 1 คือ ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสาน ประกอบด้วย ชุดสาน เว็ปไซต์ คู่มือการใช้งานชุดกิจกรรม

2.2 การวิเคราะห์ SWOT Analysis ต้นแบบชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นครั้งที่ 1

2.3 ปรับปรุงชุดกิจกรรมหลังจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ให้เป็น ต้นแบบชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นครั้งที่ 2

ระยะที่ 3 ระยะศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

3.1 ทดสอบ (Test) ทดลองจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสมัครใจ (Volunteer Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเองสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการสานที่เกิดขึ้นหลังทำกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

1. แบบประเมินชุดกิจกรรม “สานสร้างสรรค์” สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการโดยหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ยรวมของ IOC ทั้งฉบับ = 0.99

2. แบบประเมินตนเองสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการโดยหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ยรวมของ IOC ทั้งฉบับ = 0.99

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 20 คน ผ่านการทดลองจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เวลาในการจัดกิจกรรม 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความมั่นใจในการสานและทักษะการสาน ก่อนและหลังทำกิจกรรมด้วย Paired sample t-test ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเองสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษานั้น มีการพัฒนาจำนวน 2 ครั้ง แบ่งสรุปผลดังนี้ 1. ต้นแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นครั้งที่ 1 2. ต้นแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นการปรับปรุงหลังจากการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) มีรายละเอียด ดังนี้

1. ต้นแบบชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเองสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา

1.1 ต้นแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ครั้งที่ 1

1.1.1 ชุดกิจกรรมสาน ได้แก่ ใบคู่มือการใช้งานชุดกิจกรรม อุปกรณ์ช่วยสานกระดาษด้วยมือแบบปุ่มกด สมุดลายสาน แผ่นกระดาษเส้นยืน กระดาษเส้นนอน ตอกย้อมสี กาว

ภาพที่ 3 ชุดกิจกรรมสาน

อุปกรณ์ช่วยสานกระดาษด้วยมือแบบปั๊มกด เป็นอุปกรณ์สานกระดาษที่สามารถสานลวดลายได้ไม่จำกัด ประกอบด้วยตัวหนีบยึดแผ่นกระดาษเส้นยืนที่มีเส้นยืนขนาดกว้าง 1.5 เซนติเมตร จำนวน 9 เส้น เมื่อกดปุ่มตัวเลขลงจะทำให้เส้นยืนยกขึ้นจนสามารถสอดเส้นนอนขนาดกว้าง 1.2 เซนติเมตรเข้าไปได้ แล้วจึงกดปุ่มตัวเลขขึ้นเส้นยืนจะอยู่ในระนาบปกติ ให้ทำการเลื่อนเส้นนอนชิดกัน ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ โดยสามารถสอดเส้นนอนสูงสุด จำนวน 13 เส้น ต่อเส้นยืนหนึ่งแผ่น

สมุดลายสาน เป็นสมุดที่สามารถเลือกลายสานที่ชื่นชอบเพื่อทำการสานได้ มีลวดลายทั้งหมด 50 ลาย ตารางลายสานแต่ละลายจะมีตัวเลขบอกว่า ในแต่ละแถวนั้นต้องกดปุ่มตัวเลขใดให้เส้นยืนยกขึ้นแล้วสอดเส้นนอนเข้าไป เลื่อนให้ชิดขอบ โดยสมุดลายสานนี้มีการคิดค้นลายใหม่อยู่เสมอ ผู้ที่สร้างสรรค์ลวดลายใหม่ ๆ สามารถส่งมาให้ผู้ผลิตพิจารณาได้ หากเป็นที่น่าสนใจจะนำไปอยู่ในสมุดลายสานเล่มต่อไป

1	2	3	4	5	6	7	8	9	แถวที่	ยกเส้นยืนแถวที่
█	█		█	█	█			█	1	2 3 7 8
█									2	3 4 6 7
									3	2 3 7 8
									4	1 2 5 8 9
									5	1 4 5 6 9
									6	3 4 6 7
									7	2 3 7 8
									8	3 4 6 7
									9	1 4 5 6 9
									10	1 2 5 8 9
									11	2 3 7 8
									12	3 4 6 7
									13	2 3 7 8

ภาพที่ 4 ตารางลายสาน

ตารางลายสาน (ภาพที่ 6) เป็นตารางที่แสดงลวดลายสานที่สำเร็จแล้ว และการยกหรือกดปุ่มตามตัวเลขที่กำหนดในแต่ละแถว ซึ่งหากผู้เรียนได้ทำการยกหรือกดปุ่มตามตัวเลขแล้วสอดเส้นนอกเข้าไปจนครบทั้ง 13 แถว ก็จะเกิดเป็นลวดลายตามที่ได้เลือกไว้

ตอกย้อมสี เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ผู้เรียนกับวัสดุการสานของท้องถิ่นและชุมชน โดยการนำตอก วัสดุทำเครื่องจักสานในชุมชนที่ราคาไม่แพง มาอยู่ในชุดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสวัสดุจริง และเพิ่มมูลค่าให้แก่วัสดุท้องถิ่นของชุมชน

ใบคู่มือการใช้งานชุดกิจกรรม มีคำแนะนำในการใช้อุปกรณ์ในชุดกิจกรรม QR Code เพื่อสแกนเรียนรู้ในเว็บไซต์ และหากสนใจผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชุมชนภาคต่าง ๆ ก็สามารถค้นหาร้านในเว็บไซต์เพื่อสั่งซื้อได้

1.1.2 ชุดสร้างผลงานจากงานสาน เมื่อทำการสานเสร็จจะมีอุปกรณ์การนำผลงานสานไปพัฒนาต่อเพื่อการใช้งาน เช่น การ์ดอวยพร ที่รองแก้ว และยังมีภาพตัวอย่างการนำผลงานไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อีกมากมายให้ผู้เรียนได้เลือกประดิษฐ์ อุปกรณ์ประกอบด้วย ชุดทำที่รองแก้ว ได้แก่ สติกเกอร์ใส่ แผ่นแม่แบบ ฟักกุ่มขอบ เข็ม ด้าย และชุดทำการ์ด ได้แก่ กระดาษการ์ด กาว

ภาพที่ 5 ชุดสร้างผลงานจากงานสาน

1.1.3 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

1) จุดแข็ง (Strengths) คือ การใช้ภูมิปัญญาและวัสดุท้องถิ่น ใช้สื่อการเรียนรู้ วิธีการสอน และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เทคนิคการสอนแบบยกเส้นขึ้นตามตัวเลขง่ายต่อการสานลายยาก เป็นการลดทอนขั้นตอนการเรียนรู้การสานและใช้เวลาน้อยในการเรียน ผู้ทำกิจกรรมสามารถสานลายที่ซับซ้อนตามที่ต้องการได้จนเกิดแรงบันดาลใจ กำลังใจ ความมั่นใจอยากเรียนรู้การสานต่อไป สามารถนำหลักการสานไปสร้างสรรค์งานได้หลากหลายในชีวิตประจำวัน และเป็นเหมาะสมสำหรับทุกคน (Activity for all)

2) จุดอ่อน (Weakness) คือ ตอนติดตั้งกระดาษกับอุปกรณ์สานยุ่งยาก อุปกรณ์สานใช้ต้นทุนการผลิตสูง ผลิตใช้เวลานาน 3) โอกาส (Opportunity) ได้แก่ การทำงานประดิษฐ์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อลดความเครียดกำลังเป็นที่นิยม และการหันกลับมาสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) อุปสรรค (Threats) ได้แก่ สถานการณ์เศรษฐกิจตกต่ำ ผู้คนมีรายได้น้อยลง การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนออนไลน์ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย

1.2 ต้นแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ครั้งที่ 2

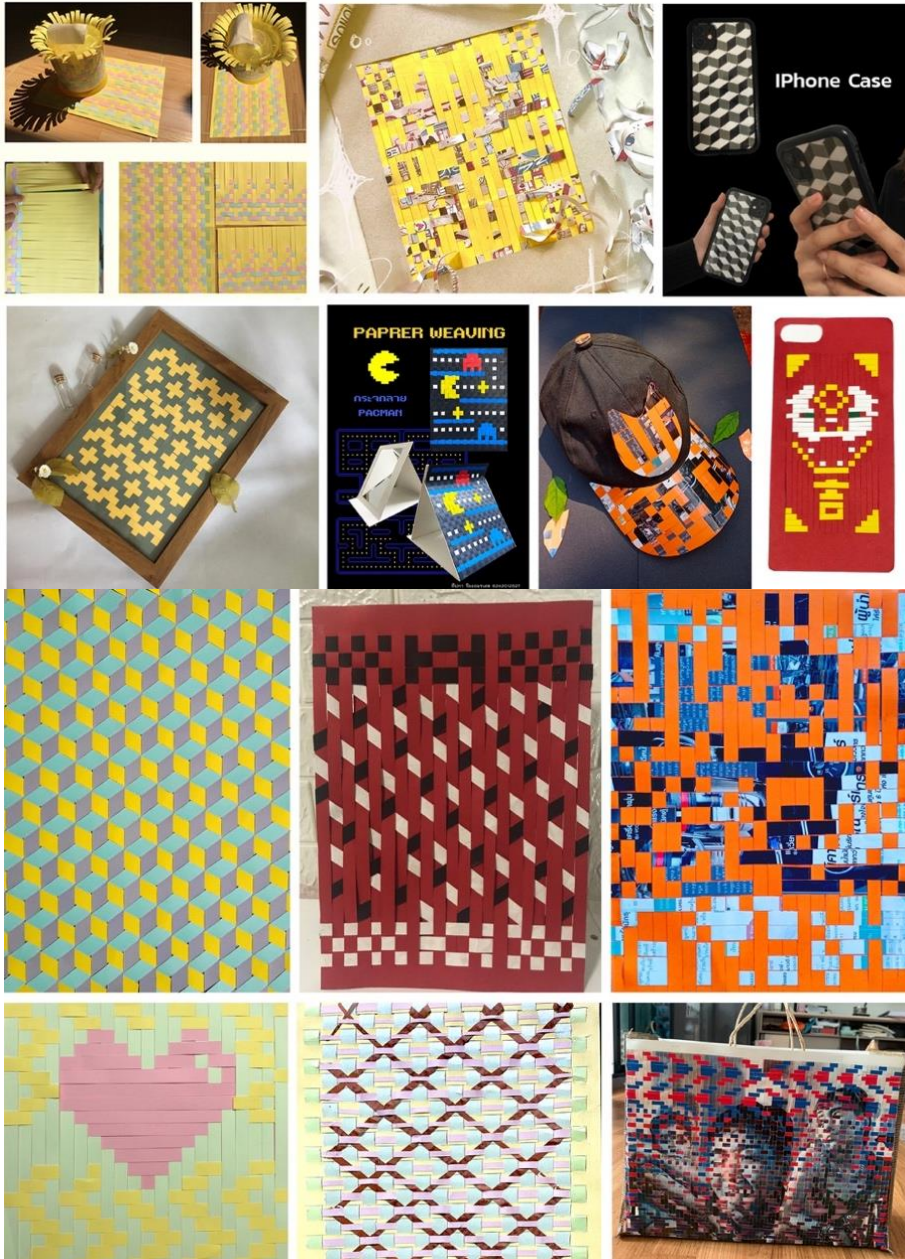
ภาพที่ 6 ต้นแบบกิจกรรม ชุดที่ 2 (ปรับปรุงหลังจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis)

1.2.1 ชุดกิจกรรมสาน ได้แก่ คู่มือการใช้งาน สมุดลายสาน กระดาษเส้นยืนที่ปลายมีตัวเลข 1-9 กำกับ เส้นกระดาษนอนและดอกย้อมสี การยกเส้นยืนจะใช้การจับแล้วยกตามตัวเลขในตารางลายสาน แทนการกดปุ่มแบบชุดที่ 1 แล้วสอดเส้นนอนเข้าไป ทำให้ไม่ยุ่งยากในการติดตั้งกระดาษกับอุปกรณ์สาน เหมือนชุดแรก

1.2.2 ชุดสร้างผลงานจากงานสาน เป็นการให้ตัวอย่างผลงานที่ได้จากเทคนิคการสานหลาย ๆ แบบ และจะเป็นหัวข้อปลายเปิด ให้นิสิตได้สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากผลงานสานเดิมตามที่ต้องการ ซึ่งจะทำได้ผลงานที่มีความหลากหลายและตัวนิสิตเองจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ต้นแบบกิจกรรม ชุดที่ 2 นี้จะทำให้ราคาต้นทุนการผลิตถูกลง สามารถผลิตซ้ำได้ ไม่เสียค่าขนส่ง ชุดกิจกรรม เนื่องจากจะใช้วิธีการส่งไฟล์เส้นยืนให้ไปพิมพ์บนกระดาษที่มีอยู่ ซึ่งอาจเป็นกระดาษเหลือใช้

ก็ได้รวมไปจนถึงใช้วิธีการเปิดคู่มือและสมุดลายสานในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แทน เป็นการลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นหลังจบกิจกรรม สิ่งที่สำคัญ คือ ชุดกิจกรรมชุดนี้จะเน้นความสร้างสรรค์ของนิสิตที่จะนำทักษะการสานไปต่อยอดสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตนเองสามารถนำไปใช้งานจริงได้

ภาพที่ 7 ผลงานสานของนิสิตระดับปริญญาตรี

ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานนี้ใช้เรียนรู้การสาน ด้วยการหัดสานลวดลายหลายแบบจากง่ายไปยาก ซึ่งลวดลายเหล่านี้บางส่วนนำมาจากเครื่องจักสานของท้องถิ่นภาคต่าง ๆ เช่น พัด กระดาษ

กระดิ่ง และลายสร้างสรรค์ ที่สามารถต่อยอดไปยังลายอื่น ๆ ได้ทั่วโลก ชุดกิจกรรมในกรณีที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองก็ทำได้ ส่วนในกรณีที่ต้องการใช้เป็นที่การสอนผู้เรียนก็จะต้องเรียนรู้ไปพร้อมกับการดูแลของผู้สอน สามารถนำผลงานไปใช้ประโยชน์ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า และไม่มีอคติต่อการทำงานสาน จนสามารถเรียนรู้ต่อยอดให้เกิดความชำนาญต่อไปได้

2. ผลการทดลองใช้ต้นแบบชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเอง

จากการทดลองใช้ชุดกิจกรรมฯ กับกลุ่มเป้าหมายระดับอุดมศึกษา ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสานเบื้องต้นด้วยตนเอง กับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้เวลาในการจัดกิจกรรม 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง พบว่า จาก 10 คะแนน มีผลการทดลองใช้ดังนี้ 1) ความมั่นใจในการสานหลังทำกิจกรรมของนิสิต ($\bar{X} = 8.05$, $S.D. = 1.19$) มากกว่าก่อนทำกิจกรรม ($\bar{X} = 5.05$, $S.D. = 1.09$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = -12.468$, $Correlation = 0.561$, $Sig. = .000$) 2) ทักษะการสานด้วยตัวของนิสิตเอง มีทักษะการสานหลังทำกิจกรรม ($\bar{X} = 8.05$, $S.D. = 1.28$) มากกว่าก่อนทำกิจกรรม ($\bar{X} = 4.25$, $S.D. = 1.16$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = -13.262$, $Correlation = 0.452$, $Sig. = .000$) นอกจากนี้ นิสิตยังให้ความคิดเห็นว่า กิจกรรมมีความน่าสนใจ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ 3) ความพึงพอใจต่อกิจกรรมของนิสิต จาก 5 คะแนน นิสิตพึงพอใจในคู่มือของชุดกิจกรรมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, $S.D. = .745$) เนื่องจากมีความชัดเจน เข้าใจง่าย สวยงาม วิธีการเข้าถึงได้สะดวก รองลงมาเป็นเรื่องเมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้วเกิดความภาคภูมิใจ ($\bar{X} = 4.25$, $S.D. = .716$) สามารถเรียนรู้วิธีการสานหลายต่าง ๆ ที่ยากอย่างเข้าใจและรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.10$, $S.D. = .852$) จนเกิดแรงบันดาลใจและกำลังใจในการเรียนรู้การสานต่อไป ($\bar{X} = 4.05$, $S.D. = .825$) สามารถนำผลงานไปใช้ประโยชน์ได้ ($\bar{X} = 4.05$, $S.D. = .887$) ที่สำคัญสร้างความเพลิดเพลิน ลดความเครียด ($\bar{X} = 3.70$, $S.D. = .978$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษานั้นสามารถสืบทอดทักษะการสานที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษได้ ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่าการนำการสานมาพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษา มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน เพราะได้เรียนรู้ตามสภาพจริง และได้ฝึกปฏิบัติจริง เป็นการสร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นของตนเองและมีความต้องการที่จะเรียนรู้ (ลิขสิทธิ์ แก้วฉวีชัย, 2558, 75) ชุดกิจกรรมฯ ที่ประกอบด้วยชุดกิจกรรมสาน และชุดสร้างผลงานจากงานสาน นอกจากนี้ยังสามารถใช้แผนการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา บนฐานทางเลือกของ ฌซนท หล่อสมบุรณ์ (2560, 111) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสาธิต (Demonstration) สามารถส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้จากการตั้งคำถามของผู้สอน และการเปิดโอกาสให้

ผู้เรียน ได้แสดงความคิดเห็น รวมถึงสามารถส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงานจากการสาธิตเทคนิควิธีการต่าง ๆ ของผู้สอน 2) ขั้นสตูดิโอ (Studio Time) การฝึกให้ผู้เรียนได้วางแผน ร่างแบบจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกวัสดุ อุปกรณ์และตั้งชื่อผลงาน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างกันเพื่อนำมาพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานเป็นการส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงาน นอกเหนือจากการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อค้นพบเทคนิควิธีการใหม่ ๆ 3) ขั้นคลีนอัพ (Cleanup) เป็นการส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงานให้ผู้เรียนรู้จักทำความสะอาดและเก็บวัสดุอุปกรณ์ และ 4) ขั้นวัดผล (Assessment) ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสร้างสรรคงานผลงาน โดยให้ผู้เรียนระบุปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างรอบคอบ อีกทั้งผู้เรียนสามารถนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ที่ค้นพบ และการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อน ส่วนชุดกิจกรรมชุดที่ 2 ที่เน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น ตรงกับผลวิจัยของ Inanna Inanna (2020, 10) ที่กล่าวว่า “การที่จะรักษาและสืบสานการทอผ้าไหมจำเป็นต้องสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสามารถทำได้โดยการศึกษาตามอักษาศัพท์ที่จัดให้แก่เด็กตามระดับอายุและความสามารถของเด็ก กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่มีการวางแผนและเกิดขึ้นอย่างไม่มีกรอบ”

2. การทดลองใช้ชุดกิจกรรม จากการทดลองใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสานสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา ที่พบว่า นิสิตมีความมั่นใจในการสาน และมีทักษะการสานมากขึ้น สามารถเรียนรู้วิธีการสานลายอย่างเข้าใจและรวดเร็ว จนเกิดแรงบันดาลใจและกำลังใจในการเรียนรู้การสานต่อไป และเกิดความเพลิดเพลิน ลดความเครียด โดยการได้ลงมือทำเองเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวและกระตุ้นประสาทสัมผัส ศิลปะและงานฝีมือจึงเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการกระตุ้นการรับรู้และดึงศักยภาพสอดคล้องกับ Irmawati Irmawati และ Ichsan Ichsan (2021, 125) ที่กล่าวว่า “การถักทอและการสาน จะส่งผลดีต่อการพัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กชั้นอนุบาล”

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการจัดกิจกรรมที่พบว่า ชุดกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะการสานของนิสิตระดับอุดมศึกษาได้ ซึ่งข้อควรคำนึงในการร่วมกิจกรรม ได้แก่ เวลาในการทำกิจกรรมที่ต้องมีมากขึ้น (ประมาณ 4-5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) เนื่องจากงานสานต้องใช้ความประณีต และนิสิตบางคนไม่มีพื้นฐานจึงต้องใช้เวลารับรู้มากกว่าเดิม การเลือกสีของกระดาษที่ต้องแตกต่างกันเพื่อความชัดเจนของลวดลายและความหนาของกระดาษ โดยหากกระดาษที่มีความหนาจะทำให้ง่ายต่อการสาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการจัดกิจกรรมที่พบว่า ชุคกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะการสานของนิสิตระดับอุดมศึกษาได้ จึงควรมีการพัฒนาชุกกิจกรรมให้สามารถผลิตซ้ำได้ เหมาะสมกับกลุ่มประชากรทุกเพศ ทุกวัย และเข้าสู่กระบวนการเชิงพาณิชย์ เพื่อเผยแพร่ให้สถานศึกษาหรือสถาบันศิลปะต่าง ๆ ได้ใช้ชุกกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการด้านนโยบายและยุทธศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม. (2560). (ร่าง) *ยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579)*. กรุงเทพฯ: โกลบ แอนด์ โกล.
- ณชนก หล่อสมบูรณ์. (2560). *ผลการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาบนฐานทางเลือกที่มีต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นฤทธิ วัฒนภู. (2555). *ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย*. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์.
- ลิขสิทธิ์ แก้วมณีชัย. (2558). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เรื่อง การสานกระติบข้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสาร มทร. อีสานฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 2(2), 70-80.
- วันนะ จุฑาวิภาต. (2552). *ศิลปะพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2540). *ชุกรมรดกศิลปหัตถกรรมไทย เครื่องจักสานไทย*. กรุงเทพฯ: องค์การการค้าของคุรุสภา.
- สมปอง เพ็งจันทร์. (2546). *เครื่องจักสานภาคเหนือ*. เชียงใหม่: ชिल्คเวอร์มบุคส์.
- Inanna, I. (2020). Silk Weaving as a Cultural Heritage in the Informal Entrepreneurship Education Perspective. *Journal of Entrepreneurship Education*, 23(1), 1-11.
- Irmawati, I., & Ichsan, I. (2021). The Effect of Weaving Activities with Banana Leaves on Fine Motor. Ability Early of Childhood. *Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 12(2), 125-135.
- Jutawipat, W. (2009). *Folk art*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Kaewmaneechai, L. (2015). To Develop a Quality Additional School Curriculum on Kratip Khao Weaving for Pathomsuksa 5. *RMUTI Journal Humanities and Social Sciences*, 2(2), 70-80. [in Thai]
- Leesuwan, V. (1997). *Thai handicraft heritage Thai wickerwork*. Bangkok: Office of the national Culture Commission, Ministry of Education. [in Thai]

Lohsomboon, N. (2017). *Effects of Choice Based Art Education Learning Toward Critical Thinking to Create Works in Fourth Grade Students*. (Master Thesis). Bangkok: Chulalongkorn University.

[in Thai]

National Science Technology and Innovation Policy Office. (2017). *(Draft) 20 Year National Research and Innovation Strategy 2017 – 2036*. Bangkok: Cocoon & Co Company Limited. [in Thai]

Pengchan, S. (2003). *Northern wickerwork*. Chiang Mai: Silkworm Books. [in Thai]

Wattanaphu, N. (2012). *Thai folk arts and crafts*. Bangkok: Wardsil Company Limited. [in Thai]

*****